

HUMANISTA PEDAGÓGIA

A humánspecifikus motívumok megjelenése
az alternatív iskolákban

Ötletgazda és szerkesztő:

dr. Czike Bernadett

Szakmai lektor:

Fehér Márta

Nyelvi lektor:

Rajcsányiné Tóth Zsuzsanna

Kiadja: Szabad Iskolákért Alapítvány

Felelős kiadó: Czike Bernadett

2023

Szerkesztette: dr. Czike Bernadett
Szakmai lektor: Fehér Márta
Nyelvi lektor: Rajcsányiné Tóth Zsuzsanna
Tipográfia, tördelés, borító: Pattantyus Gergely

Felelős kiadó: Szabad Iskolákért Alapítvány, dr. Czike Bernadett

ISBN 978-963-87908-9-7

Nyomdai munkák: Gyomai Kner Nyomda Zrt.

A kötet megszületésében közreműködött:

Bakonyi Katalin ■ *könyvtáros – tanár*
Pesthidegkúti Waldorf Iskola, alapító
a SZIA Műhely munkatársa

Bendő Emese Ágnes ■ *csecsemő- és kisgyermeknevelő pedagógus, neveléstudomány szakos bölcsész*

dr. Czike Bernadett ■ *pedagógus, pszichológus*
a Szabad Iskolákért Alapítvány (SZIA) alapítója és szakmai vezetője
az AVKF főiskolai tanára, az Alternatív Pedagógiák Módszertani Központ vezetője

Fehér Márta ■ *tanár, tréner*
a Közgazdasági Politechnikum Alternatív Gimnázium egyik alapító tanára
a SZIA Műhely munkatársa

Galambos Rita ■ *tréner, coach, mediátor*
a Szabad Iskolákért Alapítvány kuratóriumi tagja,
a Demokratikus Ifjúságért Alapítvány kuratóriumi elnöke,
Freinet-pedagógia egyik magyarországi szakértője

dr. Gádor Anna ■ *pszichológus, tanár, tréner*
a Rogers Személyközpontú Iskola (Budapest) egyik alapítója
a SZIA Műhely munkatársa

Kereszty Zsuzsa ■ *tanár*
az ELTE TÓK ny. docense, a SZIA kurátora

Kerégyártó Judit ■ *tanár, tréner*
a SZIA Műhely munkatársa

Kiss Virág ■ *tanító, tréner*
az AKG Általános Iskola egyik alapítója
a SZIA Műhely munkatársa

Kozma Klaudia ■ *kisgyermeknevelő, egyéni TSMT-terapeuta*
az Óbudai Egyesített Bölcsődék munkatársa
a Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálat munkatársa
a Csodabogár fejlesztőház munkatársa

Lipták Erika ■ *intézményvezető*
Carl Rogers Személyközpontú Óvoda és Általános Iskola

Mendelovics Zsuzsa ■ *tanár, tréner*
az Alternatív Közgazdasági Gimnázium egyik alapító tanára
a SZIA Műhely munkatársa

Szebényi Csilla ■ *tanár, szupervizor*
a Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium segítő-oktatója
a SZIA Műhely munkatársa

dr. Szeszler Anna ■ *főiskolai docens*
a Lauder Javne Zsidó Közösségi Iskola volt igazgatója
a SZIA Műhely munkatársa

Tallér Júlia ■ *tanár, tréner, Montessori-pedagógus*
a Carl Rogers Személyközpontú Óvoda és Általános Iskola munkatársa
az AVKF Alternatív Pedagógiák Módszertani Központ munkatársa
a SZIA Műhely munkatársa

Tartalomjegyzék

Személyes előszó (<i>Fehér Márta</i>)	7
Bevezetés (<i>dr. Czike Bernadett</i>)	9
A humánspecifikus motívumok szerepe az oktatásban és nevelésben (<i>dr. Czike Bernadett</i>)	11
A Rogers Óvoda és Iskola célkitűzései és gyakorlata, különös tekintettel a humánspecifikus motívumok megjelenésére (<i>dr. Gádor Anna – Lipták Erika</i>)	29
Az affiliáció és intimitás motívuma az alternatív osztályfőnöki szerepekben (<i>Kiss Virág – Mendelovics Zsuzsa – Szabó Csilla</i>)	39
A kooperatív tanulás mint a társas kapcsolatok lehetősége a tanórán (<i>Kerékgyártó Judit</i>)	51
Az autonómiomotívum megjelenése a Montessori-módszerben (<i>Tallér Júlia</i>)	59
A kompetenciamotívum erősítése Pikler Emmi pedagógiájában (<i>Bendő Emese Ágnes</i>)	69
A teljesítménymotiváció támogatása a pedagógiában (<i>dr. Czike Bernadett, Kozma Klaudia</i>)	73
Fejlesztő értékelés hatása a teljesítménymotivációra (<i>Tallér Júlia</i>)	77
A projektek szerepe az önmegvalósítás során (<i>dr. Szeszler Anna</i>)	93
Mit üzen nekünk a Freinet-pedagógia az önmegvalósításról (<i>Galambos Rita</i>)	99
A Waldorf-pedagógia rövid bemutatása a transzcendens motívumok szempontjából (<i>Bakonyi Katalin</i>)	105
Summary / Összefoglaló	116
Tárgymutató	118

Személyes előszó

Több, mint harminc éve alapítottuk az első alternatív iskolákat.

Közös hajtóerőnk ez volt: más iskolát akarunk! A rendszerváltás sokunkat sodort válságba tanárként és fiatal szülőként is, rávilágított arra, hogy korábbi utunk folytathatatlan. Ugyanakkor hihetetlen erőt és lelkesedést is adott, hiszen minden lehetséges!

Egyszerre kezdtünk iskolacsinálásba és tanulásba, hiszen korábbi iskolai tapasztalataink elutasítására önmagában nem lehetett iskolákat alapítani. Ismertük a Waldorf-iskolákat, Freinet, Montessori nevét, tanulmányaink során talákoztunk reformpedagógiai irányzatokkal, olvastunk Ranschburgot, Vekerdyt. Próbáltuk érteni, tanulni és ezzel párhuzamosan művelni a személyközpontú pedagógiát, partneri viszonyt, nem frontális tanítást. Élni és közvetíteni a szabadságot, egyenlőséget, méltányosságot, a merőben új pedagógusszerepet, azt, hogy hogyan működik egy polgár a demokráciában. A frissen alakuló iskolák egymást is inspirálták, egymás örömén, kárán is tanultak. *(E kötet szerzőinek többsége ebben az időben már kollégaként ismerte egymást.)*

Az Alternatív Pedagógusképző Műhely (társalapító: Czike Bernadett) későbbi és jelenlegi nevén Szabad Iskolákért Alapítvány (SZIA) tanárto-vábbképző kurzusai sokunk számára tágították és rendszerezték az alternatív pedagógiákról hozzáférhető ismereteket, helyet és teret adtak értékes szakmai diskurzusoknak, személyes találkozások révén mestereinknek tudhattuk az akkori szellemi élet legkiválóbbjait, a legjobb mintákat kapva a tudatos értelmiségi léthez és szakemberséghez.

Akkoriban az alternatív módszerek, tanulásszervezés bővületében éltünk. Czike Detti hazahozta és munkatársainkkal honosította a Kagan-féle kooperatív tanulást. Számtalan akkreditált kurzust tartottunk és tartunk ma is e témában. De foglalkoztunk differenciálással, többszörös intelligenciával, fejlesztő értékeléssel is. Úgy gondoltuk, hogy a módszertani sokszínűségben és felvérteztségben ragadható meg leginkább a pedagógiai alternativitás.

Ahogy egyre mélyebb tudást szereztünk a módszerekről, úgy vált bizonyossá, hogy a különböző technikák, eljárások akkor válnak igazán hitelessé, hatékonyá, akkor formálják át lényegileg a tanulást/tanítást, ha kongruens pedagógusattitűd járul hozzájuk. Így került nagy hang-

súly a pedagógusszerep változására, arra a kérdésre, hogy mit jelent teljes személyiséggel, felkészülten és intuitívan jelen lenni, de nem a katedrán, hanem a klasszikus tanárságot egyre gyakrabban felváltó támogató, facilitatori szerepben.

A következő korszakban (egy jelentős fejlesztési programmal összhangban) a kompetenciaalapú oktatás keretein belül a gyerekek szociális kompetenciáinak struktúrája, összefüggéseinek felismerése és tudatos, a diákok szükségleteinek megfelelően felépített fejlesztése vált tevékenységünk fő irányává, tartalmává.

A fentiekben összegzett szakmai út vezetett a humánspecifikus motívumok (affiliáció és intimitás, autonómia, kompetenciamotívum, teljesítménymotiváció, önmegvalósítás, transzcendencia) és az alternatív pedagógiák összekapcsolásának gondolatköréig.

(A humánspecifikus motívumokkal kapcsolatos alapvető szakirodalom az Affektív pszichológia című kötet, szerkesztette: Bányai Éva, Varga Katalin 2012.)

Czike Bernadett volt az, aki először értelmezte és kezelte összefüggő, egymásra épülő és egymást feltételező rendszerben azokat a gyermek- (és felnőtt) szükségleteket, amelyek az alternatív pedagógiai irányzatok fő célkitűzéseit is meghatározzák. A kötet fejezetei bemutatják a motívumokat, és a tanítási, nevelési gyakorlatból vett példákon keresztül azt is, hogy ezek hogyan alapozhatók meg, hogyan fejleszthetők a pedagógus munkájában, a gyerekekkel való együttműködésben.

A tanulmányokban olvashatunk módszerekről, tanulásszervezési eljárásokról, a pedagógus attitűdjének formálásáról, szociális kompetenciákról, azaz minden korábbi komponens fontos szerepet kap, csak más megvilágításban. Gazdagodik is a korábbi paletta: az affiliáció, intimitás, transzcendencia lényegi szerepének hangsúlyozásával. E szükségletek, összefűzve a többivel, a személyközi kapcsolatok minőségének meghatározó mivoltára hívják fel a figyelmet.

Ez az új, holisztikus nézőpont és a hozzá kapcsolódó pedagógiai példák, nevelési, iskolai gyakorlatok sokasága adja a kötet újdonságát, kimagasló szakmai értékét.

Ma is más iskolát akarunk!

Fehér Márta

Bevezetés

Ez a kötet abból a meggyőződésből született, hogy a **humánspecifikus motívumok** szükséges és szilárd alapját képezik mindenfajta nevelésnek, oktatásnak, pedagógiai irányzatnak. Ezeknek a motívumoknak, **szükségleteknek** a figyelembevétel, gondozása, tudatos fejlesztése teszi lehetővé azt, hogy a felnövő gyerek felnőtt emberként kiegyensúlyozott és boldog életet élhessen.

Az egyes fejezetek, **témák pedagógiai szakértőit** arra kértük fel, mutassák be, hogy az általuk preferált és művelt pedagógiai irányzatok, módszerek hogyan követik, támogatják a humánspecifikus motívumokat.

Melyek ezek a motívumok, amelyeket a kötet tanulmányai bemutatnak, értelmeznek, napi tanítási gyakorlatként ismertetnek?

Az **affiliáció és intimitás** elsődlegesen a személyközi kapcsolatokat középpontba állító pedagógiai irányzatban, vagyis Carl Rogers elveiben jelenik meg. Az **autonómia** Maria Montessori pedagógiájában a legerősebb. A **kompetenciamotívum** minden modern pedagógia alapja. A **teljesítménymotiváció** a legismertebb terület, hiszen ez napjaink közoktatásának fő sajátossága. A **teljesítmény és az értékelés** szorosan összefüggők, de az iskolai értékelésnek számtalan árnyalt módja van. Az **önmegvalósítás** nagyszerű eszköze a projektpedagógia. Több olyan irányzat is van, amelynek alapja a **transzcendencia**, például a Waldorf-pedagógia.

Kötetünk minden tanulmánya **példa** arra, hogy a humánspecifikus motívumokat hogyan lehet a pedagógiai folyamatokba beilleszteni és fejleszteni.

Minden kedves olvasónknak eredményes pedagógiai munkát és további jó gyakorlatok felfedezését, használatát kívánjuk ebben a témakörben is!

dr. Czike Bernadett

a humánspecifikus motívumok

alternatív pedagógiai megközelítésű rendszerének megalkotója,

a kötet szerkesztője